

ANTON ŠIBELJA – STJENKA

Letos obeležujemo 80. obletnico smrti kraškega junaka – narodnega heroja Antona Šibelja s partizanskim imenom Stjenka, ki se je 21. 4. 1914 rodil v Tomačevici na Krasu in tam je tudi začel svojo pot upora proti fašizmu in nacizmu. Najbolj je poznan kot vodja napada na motorizirano nacistično kolono med Komnom in Branikom, ki ga je vodil 2. februarja 1944 kot namestnik komandanta Južnoprimorskega odreda.

Kdo je bil Stjenka?

Preprost, a bister mladenič, ki se že v svoji rani mladosti ni zmozel sprijazniti s fašističnim zatiranjem Primorcev in Slovencev. V Trstu se je izučil za mehanika – ključavničarja ter se v ladjedelnici v Miljah specializiral za varilca. Med druženjem s Slovenci je imel priložnost dobrega občutiti fašistično nasilje, zato se je kmalu vključil v gibanje TIGR in nato tudi v komunistično partijo. Zaradi tega ga je fašistična oblast preganjala in večkrat tudi zaprla.

Ob vrnitvi v Tomačevico je začel okrog sebe zbirati zavedno mladino. Tako se je že aprila 1941 tudi na Krasu oblikovala osvobodilna fronta. Prvi aktivisti so postali mladinci iz Tomačevice. V strogi tajnosti so se pričeli zbirati na sestankih (prvi sestanek je bil 9. 1. 1941 v Kocjanovem hramu, vir: Med prvimi partizani na Krasu, Šibelja Franc, založba Lipa, 1981), ki jih je Stjenka zaradi konspiracije skliceval na različnih krajih in tam mladincem predaval o političnih razmerah po Evropi ter jih pripravljaj na upor. Pričeli so izdelovati ročne bombe iz ostankov streliva in bomb iz 1. svetovne vojne, ki so jih sami nabirali po Krasu.

Nadaljevali so s trosilnimi akcijami in pisanjem parol po hišah in zidovih in razobešanjem slovenskih zastav, razstrelitvijo železniške proge ter električnih daljnovodov in izvajali še druge diverzantske akcije in s tem dajali fašistom vedeti, da na naši zemlji niso zaželeni ter da se bliža dan oboroženega upora.

Stjenka je izbiral zakotne predele po kraški gmajni, kjer je fante uril pri uporabi bomb in jih učil streljati. Delovali so v strogi konspiraciji in do izdaje ni prišlo nikdar. Čeprav o svojem početju zaradi morebitne izdaje niso svojem nič govorili, se je čutilo, da jih »tastari« potihem podpirajo, kar so pokazali, ko je prišlo tudi do organiziranega oboroženega partizanskega upora.

Spomladi 1942 je prišel čas, ko je Italija izvedla vpoklic v italijansko vojsko, s čimer so v t. i. »battaglione speciale« slovenske fante pošiljali na jug Italije, zato so uporniški mladi fantje eden za drugim skrivaj pobegnili v partizane.

Na Vodicah nad Ozeljanom so se tako zbirali prvi partizani z vse Primorske. Tam so 10. 8. 1942 ustanovili bataljon Simona Gregorčiča, kjer so formirali več vodov in čet, med njimi tudi Kraško četo, ki je štela ob ustanovitvi le 9 partizanov – prvorcev, ki jim je poveljeval Stjenka. S tem se je uradno pričel oborožen partizanski upor proti fašizmu na Primorskem.

Potek vojne pa je zahteval premeščanje enot partizanov po Sloveniji po ukazih vrhovnega štaba partizanske vojske. Tako so se morali tudi borci Kraške čete raziti – preživeli so se videli šele, ko je dokončno nastopila svoboda.

Stjenka je imel tekom vojne več različnih vodilnih položajev. Vedno je v bojih nastopil v prvi bojni liniji in svoje borce odlično vodil in usmerjal, učil jih je po načelu: poskrbi za svojo varnost in se previdno in disciplinirano upri in napadi. Leta 1944 v Kneži v Baški grapi je bil med jurišanjem ranjen, vendar se je kmalu podal nazaj na bojišče. Imel je neverjeten socialni čut in zanj so bili borci vedno enakovredni nadrejenim poveljnikom, pri njem so vedno jedli vsi »za isto mizo«. Zato so ga imeli borci radi in mu sledili kot očetu, bratu ...

Zadnja nemška ofenziva na naših tleh je potekala marca 1945 v obroču Trnovskega gozda: Črni vrh – Col – Predmeja – Krnica – Trnovo – Lokve – Banjška planota – Šentviška gora – Cerkljansko. V tem silovitem boju z nacistično vojsko je Stjenka 1. aprila 1945 padel junaške smrti. Pokopan je v

Vojščici na Vojskem skupaj z vsemi 305 soborci, ki so padli v tej zadnji nemški ofenzivi, na pragu svobode. Leta 1949 je bil posmrtno odlikovan kot narodni heroj.

Stjenka pa je poleg tega, da je bil odličen vojaški strateg, bil poznan tudi kot izumitelj in fotograf, kar boste lahko videli tudi na pričujoči razstavi.

Prav zato, ker se o teh časih premalo ve, sva se s sestro leta 2024 ob 110. jubileju Stjenkevega rojstva odločili pripraviti razstavo in upava, da bova z njo nadaljevali tudi letos, ko beležimo 80. obletnico njegove smrti in hkrati tudi konec 2. svetovne vojne.

Sva hčerki Franca Šibelja, ki je bil med prvimi devetimi borci Kraške čete in tesni soborec Stjenke. V svoji zapuščini nama je zapustil veliko dragocenega gradiva. Sam je uspel napisati dve knjigi o svojem partizanskem življenju, gradiva pa je gotovo še vsaj za eno knjigo.

Pričujočo razstavo o življenju Antona Šibelja Stjenka sva premierno izvedli v aprilu 2024 v Tomačevici. Ker je bil ta dogodek odmeven, sva dobili precej spodbud za nadaljevanje projekta. Zato sva razstavo najprej preselili še v OŠ Antona Šibelja Stjenka Komen, nato še v knjižnico Komen ter z njo gostovali na Škrateljnovi domačiji v Divači. Avtorici pa imava željo seliti razstavo še drugam po Primorskem in tudi širše po Sloveniji.

V Idriji bo otvoritev razstave 14. aprila 2025 ob 18. uri in dvorani idrijske mestne knjižnice, česar se avtorici iskreno veseliva in vas vabiva na ogled s slikami in tekstovnim gradivom bogate razstave, ki jo bo pospremil tudi krajši kulturni program. Razstava bo na ogled vse do 9. 5. 2025.

Ob tem dogodku pa bova predstavili tudi najino novoizdano knjigo o življenju najinega očeta Franca Šibelja z naslovom: Kdo so bili ti ljudje.

Pripravili: avtorici razstave

Ob 80. obletnici konca 2. svetovne vojne
vabimo na kulturni večer ob

odprtju razstave:

ŽIVLJENJE

ANTONA ŠIBELJA STJENKA

osrednji govornik: Samo Bevk

in predstavitev knjige:

KDO SO BILI TI LJUDJE

avtorici: Katica Del Bon in Irena Colja

KULTURNI PROGRAM:

učenci OŠ Idrija

Čekovnaška tkleta

Tomaž Gantar, harmonika

duet Katira

v sodelovanju s KPD Planika Vojsko,

Mestno knjižnico in čitalnico Idrija in Občino Idrija

Katica Del Bon in Irena Colja

***odprtje razstave in
predstavitev nove knjige***

**prilичje Mestne knjižnice
in čitalnice Idrija**

ponedeljek, 14. 4. 2025 ob 18.00

Razstava bo na ogled do 9. 5. 2025

